

ЕСТРАДНА ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ВИМІРІ КОМПЕТЕНТІСНОГО НАВЧАННЯ

VARIETY VOCAL AND PERFORMANCE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART IN THE DIMENSION OF COMPETENCE TRAINING

У статті висвітлюється актуальність естрадної вокально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті компетентісної освітньої парадигми. Ця актуальність зумовлюється популярністю естрадного вокально-виконавського мистецтва і здатністю компетентісного підходу підвищити конкурентоспроможність майбутніх фахівців на ринку праці. У якості мети статті визначається дослідження особливості естрадної вокально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у вимірі компетентісного навчання. Розглянуто компетентісний підхід як сучасний орієнтир в освіті. Зазначено, що естрадна вокально-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва – це практично-творчий вид діяльності, який ґрунтується на накопичених знаннях, уміннях, освітньо-професійних якостях і цінностях. Компетентний фахівець визначається як такий, що здатен у практичній, конкретній ситуації реалізувати набутий досвід, волю та емоційний стан саме у тій формі, яку потребують означені обставини. Доведено, що компетентність вчителя-вокаліста має інтегрований характер, що ґрунтується на особливостях естрадної вокально-виконавської діяльності та на характері професійної діяльності вчителя музичного мистецтва. У статті висвітлюються різні аспекти професійної компетентності вчителя музичного мистецтва в контексті вокальної підготовки. У роботі пропонується компонентна структура професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, яка формується в процесі естрадної вокально-виконавської підготовки. Ця компонентна структура має чотири взаємопов'язані складові: особистісно-ціннісний, вокально-сценічний та рефлексивно-регулятивний компоненти. Кожен з названих компонентів містить ряд загальних і фахових компетентностей, виокремлених на основі актуальних освітньо-професійних програм.

Ключові слова: компетентність, компетентісне навчання, вокал, вокально-виконавська підготовка, виконавська компетентність, майбутні учителі музичного мистецтва, естрадний вокал.

навська підготовки, виконавська компетентність, майбутні учителі музичного мистецтва, естрадний вокал.

The article highlights the relevance of variety vocal and performance training of future music teachers in the context of the competency-based educational paradigm. This relevance is determined by the popularity of variety vocal and performance art and the ability of the competence approach to increase the competitiveness of future specialists on the labor market. The purpose of the article is to study the peculiarities of variety vocal and performance training of future music teachers in the dimension of competence training. The competence approach is considered as a modern reference point in education. It is noted that variety vocal and performance training of future music teachers is a practical and creative activity based on accumulated knowledge, skills, educational and professional qualities and values. A competent specialist is defined as one who is able to implement the acquired experience, will and emotional state in a practical, specific situation exactly in the form required by the given circumstances. It has been proven that the competence of a teacher-vocalist has an integrated character, which is based on the features of variety vocal and performance and the nature of the professional activity of a music teacher. The article highlights various aspects of the professional competence of a music teacher in the context of vocal training. The work proposes a component structure of the professional competence of future teachers of musical art, which is formed in the process of variety vocal and performance training. This component structure has four interrelated components: personal-value, vocal-scenic and reflexive-regulatory components. Each of the named components contains a number of general and professional competencies, distinguished on the basis of current educational and professional programs.

Key words: competence, competence training, vocal, vocal and performance training, performance competence, future teachers of musical art, pop vocals.

УДК 378.011.3-051:784

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.2.9>

Мамикіна О.А.,

ст. викладач кафедри теорії музики і вокалу

Державного закладу

«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Постановка проблеми загальному вигляді.

Швидкоплинні зміни, які відбуваються у суспільстві, відбиваються на всі сферах функціонування людини. Освіта не залишається за межами таких змін. Вона зазнає значних трансформацій, оновлюється та модифікується. Оновлюються методологічні підходи до освітнього процесу, трансформується бачення прогнозованих результатів навчання, змінюється бачення того, як має розвиватися сучасна педагогіка. Усе це торкається, безумовно, і мистецької освіти. Підготовка майбутніх фахівців у галузі

музичного мистецтва, зокрема учителів музичного мистецтва дуже сильно залежить від сталих традицій музично-педагогічної діяльності. Класична підготовка музиканта ґрунтується на безумовно ефективних методах, але більшість з них використовується вже не одне століття. Отже, сучасний вимір педагогічної освіти потребує певної модифікації у тому числі в підготовці музикантів-педагогів, з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці. Одним з актуальних підходів до освітнього процесу визнається компетентісний підхід.

Компетентнісний підхід у широкому розумінні декларує необхідність формування компетентностей в здобувачів освіти, тобто передбачає спрямування освітнього процесу не на формування бази знань з предмету, а на формування в них інтегральних якостей, що вміщують знання, здібності, уміння, досвід і переконання, необхідні для практичного здійснення певної діяльності. Необхідність трансформувати вищу освіту, зокрема мистецько-педагогічну, в напрямку формування в здобувачів компетентностей відображено в Законі України про освіту та Законі України про вищу освіту (2014 р.) та відповідає тенденціям Болонського процесу.

Підготовка фахівця у галузі музичної освіти, зокрема майбутнього вчителя музичного мистецтва є комплексною. Вона містить психолого-педагогічний, музично-теоретичний, інструментально-виконавський і вокально-хоровий напрямки. І, безумовно, вокал, як найбільш популярна форма музикування, посідає важливого місця в освітньо-професійних програмах підготовки майбутніх фахівців. Класична вокальна підготовка ґрунтується на методичних розробках А. Менабені, Н. Орлової, Л. Дмитрієва та інших вокалістів-педагогів. Навчання естрадного співу також має певні класичні методики, як наприклад методика С. Рігса. Естрадний вокал, як атрибутка сучасної культури, що найбільше відповідає інтересам молоді, має пройти значне оновлення, а також здобути системне методологічне підґрунтя з метою підвищення ефективності, а процес викладання естрадного співу має бути таким, що буде цілеспрямовано формувати в студентів необхідні фахові компетентності, завдяки яким майбутня професійна діяльність буде успішною і продуктивною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Існує численна кількість наукових досліджень, присвячених реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі, зокрема в закладах мистецької освіти. Так, С. Сисоєва і Т. Кристопчук досліджують компетентнісні засади освітніх систем країн Європейського Союзу. Вони визначають компетентність як «своєрідний комплекс знань, умінь і ставлень в різних контекстах проблеми, що є характерним для різних сфер діяльності» [15, с. 20]. У своїй статті К. Рудницька узагальнює основні визначення, пов'язані з проблематикою компетентнісного підходу (такі як «компетентність», «компетенція» тощо). Авторка підкреслює, що поняття «компетентнісний підхід» не суперечить знань, але важливим його аспектом є акцент на практичному використанні набутих знань, що зумовлює необхідність використання відповідних освітніх технологій і методів, які ґрунтуються на рефлексії та самостійності здобувачів освіти [14, с. 241]. Модель професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва

розглядає В. Желанова. У її статті підкреслюється, що професійна компетентність вчителя музичного мистецтва поєднує «структурну (професійно-особистісні якості) й динамічну (готовність до їх реалізації) складові» [7, с. 241]. А. Король досліджує особливості формування професійної компетентності вчителів музичного мистецтва і зазначає, що під цим феноменом слід розуміти єдність теоретичної та практичної підготовки студентів до професійної діяльності [9, с. 130].

У науковій літературі вказується, що естрадний спів, який відповідає попиту часу і соціуму, займає значне місце в підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва [1], що робить формування естрадно-виконавської компетентності значною частиною загальнофахової компетентності студентів. У статті І. Швець досліджується процес опанування основ естрадного співу майбутніми вчителями музичного мистецтва [17]. Актуальним в контексті дослідження навчання естрадного співу є дослідження Ген Цзінхен, у якому розкриваються різні аспекти формування сценічної культури засобами естрадного співу [2]. Складові естрадно-вокальної підготовки досліджує С. Гмиріна, виокремлюючи необхідність працювати над сценічним образом, здатністю до акторського перевтілення тощо [3]. Також доцільним є аналіз роботи Т. Кулаги, в якій висвітлюється освітня інноватика і сучасні технології викладання естрадного співу [11].

- подане визначення професійної компетентності вчителя музичного
- мистецтва синтезує структурну (професійно-особистісні якості) й динамічну
- (готовність до їх реалізації) її складові. Є логічним, що процес моделювання
- має також ураховувати ці аспекти професійної компетентності
- подане визначення професійної компетентності вчителя музичного
- мистецтва синтезує структурну (професійно-особистісні якості) й динамічну
- (готовність до їх реалізації) її складові. Є логічним, що процес моделювання
- має також ураховувати ці аспекти професійної компетентності

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Естрадна вокально-виконавська підготовка є достатньо новим феноменом в мистецькій педагогіці. Велика кількість методичних і практичних напрацювань все ще потребують значного узагальнення і систематизації. З урахуванням цього, а також усвідомлюючи цінність і актуальність проблематики навчання естрадного співу майбутніх учителів музичного мистецтва, вважаємо за доцільне проаналізувати цей процес у ракурсі компетентнісного підходу.

Мета статті: дослідити особливості естрадної вокально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у вимірі компетентнісного навчання.

Виклад основного матеріалу. Існує наукова думка, що компетентнісний підхід в освіті — це сучасний орієнтир, а екстраполяція його ідей має бути здійснена на всі компоненти освітнього процесу [6]. Естрадна вокально-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва – це практично-творчий вид діяльності, який ґрунтується на накопичених знаннях (щодо роботи вокального апарату, функціонування співочої манери, репертуару, художньо-семантичних основ музичного твору що виконується тощо), уміннях (користуватися вокальним диханням, вибудовувати вокальну позицію, обирати вокальні техніки і прийоми), особистісно-професійних якостях (харизма, емоційність, артистизм, енергійність тощо), цінностях (художньо-естетичний смак, світоглядні орієнтири та ін.). З огляду на це, компетентнісний підхід є надзвичайно актуальним у ракурсі естрадної вокально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва як такий, що передбачає не трансляцію знань в освітньому процесі, а формування в майбутніх фахівців необхідних професійних компетентностей, які зумовлюють практичне використання цих знань а також умінь, навичок і досвіду в непередбачуваних, варіативних умовах.

Уважається, що компетентний фахівець – це той, що здатен у практичній, конкретній ситуації реалізувати набутий досвід, волю та емоційний стан саме у тій формі, яку потребують означені обставини, а формування компетентності – це процес, який вимагає усвідомленості, контролюваності та вмотивованості збоку суб'єкта, тобто процес активний і керований [6]. Виходячи з цього, естрадна вокально-виконавська підготовка, перш за все, має бути спрямована на формування суб'єктної активності здобувачів вищої освіти, тобто на розвиток їхньої усвідомленої вмотивованості, яка залежить не від зовнішнього позитивного або негативного впливу, а від внутрішнього розуміння студентом власної потреби розвиватися як вокаліст, учитель, музикант. Така вмотивованість стане необхідним підґрунтям для формування фахової компетентності, а точніше – системи загальних і спеціальних компетентностей, які дозволятимуть вирішувати у режимі «реального часу» складні та непередбачувані проблеми: вокально-виконавські (пов'язані з вокальним апаратом, вокальною технікою, інтонацією та стилівідповідністю), художньо-сценічні (пов'язані з емоційно-артистичною експресією, художньо-образним наповненням виконання, роботою над сценічним іміджем), оцінно-корекційні (пов'язані з необхідністю швидко аналізувати власне відчуття наближення до ета-

лонного звучання, аналіз зворотного зв'язку від слухачів, швидке подолання виконавських труднощів, визначення шляхів фахового вдосконалення на основі аналізу власного виступу) та багато інших. Отже, бути компетентним значить «включитись у активну професійну діяльність, бути спроможним діяти у різноманітних ситуаціях» [5, с. 360].

Компетентність вчителя-вокаліста має інтегрований характер, зазначає В. Кузьмічова. Адже вона здійснюється на перетині музично-виконавської та психолого-педагогічної діяльності, й, відповідно, передбачає «оволодіння різноманітним вокальним репертуаром (шедеври вітчизняної та світової вокальної музики); здатністю до художньо-інтерпретаційної творчості у вокально-виконавській діяльності; практичне використання професійних знань з методики музичного навчання та виховання; здійснення естетичного виховання зі школярами різних вікових груп засобами вокального мистецтва» [10, с. 31]. Така природа професійної діяльності вчителя музичного мистецтва впливає і на контекст його вокально-виконавської підготовки, зумовлюючи необхідність набуття широкого кола компетентностей.

Розглядаючи вокальну компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва, доцільно звернути увагу на критерії сформованості цієї компетентності, викладені в дисертаційному дослідженні Лі Чуньпен. Автор пропонує такі три критерії: міра прояву активного навчально-пізнавального ставлення студентів до співацької діяльності; ступінь оволодіння майбутніми вчителями музики знаннями, вміннями та навичками вокального навчання; міра сформованості саморегуляції студента та потреба самореалізації у процесі співацької діяльності [12]. Отже автор також звертає увагу на єдність суб'єктної активності, вокально-виконавських знань, умінь і навичок та свідомій потребі в самореалізації студентів.

Крім того, автори наголошують на важливість таких аспектів виконавської компетентності вчителів музичного мистецтва як мистецька ерудованість, сукупність моральних цінностей, здатність до вербального супроводу музичних творів, що виконуються. Останнє ґрунтується на специфіці педагогічної діяльності, яка передбачає участь фахівця у великій кількості просвітницьких заходів, на яких він має не тільки виконувати музичний твір, але й давати на нього художньо-педагогічний коментар, презентувати його, що передбачає формування комунікативних навичок [8, С. 95].

У якості основи фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті естрадної вокально-виконавської підготовки доцільно розглядати художньо-інтерпретаційні вміння, адже на художньо-інтерпретаційній діяльності ґрунтується і музично-виконавська і музично-педагогічна діяльність. Самі художньо-інтер-

претаційні вміння також вивчаються як складний інтегрований феномен, для розвитку якого доцільно використовувати комплексно-інтеграційна технологія організації освітнього процесу, вказує О. Горбенко. Така технологія дозволяє розвивати самостійне художнє мислення, здатність до самостійного розв'язання творчих завдань на основі використання набутого музично-виконавського досвіду, актуалізує творче самовираження здобувачів освіти на основі активних та інтерактивних методів навчання [4, С. 43].

Важливість компетентнісного підходу в контексті естрадної вокально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва полягає в тому, що на основі компетентнісної методології в здобувачів вищої освіти напрацьовуються не лише вузькі вокально-виконавські (фахові) компетентності, а й загальні, які дозволяють вирішувати універсальні життєві проблеми. Досліджуючи це явище, пропонуємо розглянути компонентну структуру професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, яка формується в процесі естрадної вокально-виконавської підготовки. Ця компонентна структура має чотири взаємопов'язані складові: особистісно-ціннісний, вокально-сценічний та рефлексивно-регулятивний компоненти, кожен з яких містить ряд загальних і фахових компетентностей, виокремлених на основі актуальних освітньо-професійних програм [13].

Особистісно-ціннісний компонент поєднує такі компетентності:

- загальні – здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до творчого самовираження, здатність цінити та відбирати найкращі твори сучасного музичного мистецтва, зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства;

- фахові – здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в художньо-освітньому процесі через твори естрадного мистецтва; здатність до самостійного опанування художньо-педагогічного матеріалу, створення власних художньо-педагогічних і виконавських інтерпретацій естрадно-вокальних творів, здатність добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології естрадної вокально-виконавської діяльності.

Вокально-сценічний компонент поєднує такі компетентності:

- загальні – здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді; здатність до творчого самовираження; здатність учитися й оволодівати

сучасними знаннями, застосовувати їх у практичних ситуаціях;

- фахові – здатність до експресивного, артистичного втілення естрадних вокальних та просвітницьких текстів; здатність до оволодіння сучасним вокальним репертуаром; здатність працювати з художніми текстами, розуміти/генерувати творчу ідею, задум та втілювати їх у вокально-виконавській та педагогічній діяльності; здатність демонструвати артистизм, музично-виконавську культуру в процесі естрадної вокальної, вокально-хорової та просвітницької діяльності.

Рефлексивно-регулятивний компонент поєднує такі компетентності:

- загальні – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність бути критичним і самокритичним;

- фахові – здатність самостійно аналізувати мистецько-педагогічну літературу, знаходити, опрацьовувати та презентувати педагогічну та музикознавчу інформацію для створення власних художньо-педагогічних і виконавських інтерпретацій; здатність оцінювати твори сучасного вокального мистецтва і власні виконавські можливості; здатність знаходити ефективні шляхи для подолання професійних труднощів; здатність швидко і адекватно оцінювати власний професійний досвід в контексті існуючої професійної ситуації і доцільно використовувати його.

Такий перелік компетентностей не є остаточною, але він репрезентує концепцію компетентнісного навчання саме в контексті естрадної вокально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Висновки. У статті досліджено компетентнісний підхід до естрадної вокально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Визначено, що компетентнісний підхід є актуальною освітньою парадигмою, яка спрямовує процес навчання на набуття і практичне використання комплексу знань, умінь, навичок, досвіду і ставлень. Естрадна вокально-виконавська підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва – це творча практична діяльність, яка потребує значного переліку компетенцій. Відтак, у статті репрезентовано компонентну структуру професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, яка формується в процесі естрадної вокально-виконавської підготовки. Ця компонентна структура має чотири взаємопов'язані складові: особистісно-ціннісний, вокально-сценічний та рефлексивно-регулятивний компоненти, кожен з яких містить ряд загальних і фахових компетентностей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бобул І. Семантичні властивості вокально-естрадного виконавства у контексті теорії інтерпретації. Музичне мистецтво і культура: *Науковий вісник Одеської національної музичної академії* ім. А.В. Нежданової: зб. наук. статей. 2017. № 24. С. 190–201.
2. Ген Цзінхен. *Формування сценічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами естрадного співу*: дис. ... канд. пед. наук 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. Київ, 2015. 204 с.
3. Гмиріна С. В. Сценічне перевтілення студента-вокаліста як педагогічна проблема. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти*. 2013. № 14. С. 46-50.
4. Горбенко О. Б. Формування виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *ScienceRise*. 2015. № 10 (15). С. 40-43.
5. Гуменна Н. В. Компетентнісний підхід у викладанні дисципліни «медичне правознавство» для студентів-медиків. *Молодий вчений*. 2017. № 4 (44). С. 356-361.
6. Гуцан Л. А. Компетентнісно спрямована освіта – сучасний орієнтир навчально-виховного процесу. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 2. С. 68-72.
7. Желанова, В. Модель професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Педагогіка та психологія*. 2020. № 63. С. 51-59.
8. Іригіна С. О. Сценічна культура студента-вокаліста як феномен фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 197. С. 91-96.
9. Король А. Формування професійної компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 1. С. 127-131.
10. Кузьмічова В. Формування вокальної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в класі «постановка голосу». *Professional Art Education*. 2021. № 2. С. 28-34.
11. Кулага Т. Інноваційні ідеї викладання естрадного вокалу в контексті вирішення проблем вітчизняної вокальної педагогіки. *Гірська школа українських Карпат*. 2020. № 22. С. 121-125.
12. Лі Чуньпен. *Методика формування вокальної компетентності майбутніх учителів музики*: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. Київ, 2013. 20 с.
13. ОПП Середня освіта (музичне мистецтво) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Відновлено з https://pnpu-my.sharepoint.com/personal/site_pdpu_edu_ua/_layouts/15/onedrive
14. Рудницька К. В. Сутність понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник ужгородського університету*. 2016. № 1 (38). С. 241-244.
15. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу, загальна характеристика : навчальний посібник. Рівне, Овід. 2012. 352 с.
16. Ухналь О. М. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх учителів історії у закладах вищої педагогічної освіти. 2020. *Молодий вчений*. № 4 (80). С. 169-172.
17. Швець І. Б. Формування основ естрадного виконавства в контексті підготовки сучасного вчителя музичного мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2014. Вип. 38. С. 487-491.